

Συμπεράσματα ημερίδας 11-11-11 «Διαδίκτυο και Νέοι»

Μιλώντας για την εξάρτηση από το διαδίκτυο, αξίζει να τονιστεί ότι πρόκειται για εξάρτηση χωρίς ναρκωτικά μεν, με μεγάλη ανεκτικότητα δε. Η εξάρτηση είναι πολυπαραγοντικό φαινόμενο, με παράγοντες όπως η προσωπικότητα, το περιβάλλον κ.α. να παίζουν σημαντικό ρόλο. Προσοχή πρέπει να δοθεί στους κοινωνικούς παράγοντες που οδηγούν στις εξαρτήσεις. Η διαταραχή ελέγχου των παρορμήσεων ενισχύεται από ένα κοινωνικό περίβλημα με νοοτροπία καταναλωτισμού, στα πλαίσια της οποίας ενθαρρύνεται η εξατομίκευση και η αποξένωση. Συνεπώς, η εξάρτηση από το διαδίκτυο πρέπει πάντα να εξετάζεται μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εμφανίζεται. Το διαδίκτυο έχει γίνει μέσο διοχέτευσης κοινωνικών εντάσεων. Η εξάρτηση αρχικά αντιμετωπίστηκε με μεγάλη ανοχή και κατέληξε να είναι ο νέος τρόπος έκφρασης, μια μετά-γλώσσα, στο επίπεδο να επηρεάζει την υφή μιας καθοριστικής έννοιας για τον άνθρωπο –αυτή της μνήμης.

Μελετώντας τη λειτουργία της μνήμης των χρηστών του διαδικτύου, παρατηρούνται πλέον ιδιαίτερες εκφάνσεις –η εξωτερική μνήμη, δηλαδή περιφερειακή, και η ύπαρξη του διαδικτύου ως μέσο αναζήτησης και παροχής πληροφοριών ως ένα είδος συμβιωτικού συστήματος. Η αναγωγή της αναζήτησης στο διαδίκτυο κατέστη ως απόλυτη αλήθεια: «αν δεν υπάρχει στο διαδίκτυο, δεν υπάρχει πουθενά». Πριν το διαδίκτυο μπορούσαμε να ξεχνάμε. Πλέον, το να ξεχνάς έχει γίνει εξαίρεση, μιας και ο,τι «ανεβαίνει» στο διαδίκτυο μπορεί, σε γενικές γραμμές, ανά πάσα στιγμή να ανακτηθεί. Με αυτά τα δεδομένα, πως μπορεί κάποιος να προστατευτεί από τις αρνητικές συνέπειες αυτής της νέας πραγματικότητας;

Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, πέρα από επιφορτισμένη με την προστασία των προσωπικών δεδομένων και στο διαδίκτυο, έχει αναρτήσει εργαλεία για επαγγελματίες και το κοινό, όσον αφορά την προστασία και την ασφαλή πλοήγηση, τα οποία είναι εύκολα προσβάσιμα από την ιστοσελίδα της. Χρειάζεται όμως να θυμόμαστε ότι στο διαδίκτυο δεν υπάρχει ιδιωτικότητα, με συνέπεια τη δυσκολία εφαρμογής του νόμου και την ακόλουθη προστασία που χρειάζεται. Αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι, όπως τονίστηκε από τους Επιμελητές Αηθλίκων, ως επί το πλείστον η δικαιοσύνη ασχολείται με τον δράστη, όχι με το θύμα. Κατά πόσο, λοιπόν, συνειδητοποιούν οι νέοι την πιθανώς επικίνδυνη αυτή πλευρά του κατά τα άλλα χρηστικού και απαραίτητου εργαλείου;

Μιλώντας για τη σχέση των νέων και του διαδικτύου, οφείλουμε να θυμόμαστε όμως, ότι από τη μια πλευρά η χρήση του είναι δικαίωμα, και από την άλλη είναι επίσης δικαίωμα του νέου να προστατεύεται από κακόβουλες ενέργειες στο διαδίκτυο. Δικαίωμα είναι η συνολική συμμετοχή του παιδιού στο κοινωνικό γίνεσθαι. Τα όρια της άσκησης των δικαιωμάτων συνεπάγονται σεβασμό μεταξύ των ανθρώπων. Παιδαγωγική αντίληψη σημαίνει: Ακούω και Οριοθέτω. Χρειάζεται να αποφύγουμε την αστυνομικοποίηση των ανθρωπίνων σχέσεων και με στήριξη και προσοχή να ενδυναμώσουμε τον ρόλο των εφήβων.

Στα πλαίσια της στήριξης των νέων, παρουσιάστηκε μια καινοτόμα παρέμβαση από την Κύπρο, η online συμβουλευτική. Σε αυτή την προσέγγιση χρησιμοποιείται το διαδίκτυο ως πρώτο βήμα για συμβουλευτική, ενημέρωση, διαχείριση κρίσεων μέσω της συνομιλίας (chat) με κάποιον σύμβουλο και τον ενδιαφερόμενο. Η παραπομπή σε κάποια υπηρεσία για περαιτέρω συνεργασία είναι συχνή. Ο πληθυσμός αποτελείται

κυρίως από γυναίκες, 15-20 ετών, οι οποίες καλούν κυρίως για προσωπικά θέματα σε ώρες μετά το σχολείο ή κατά τη διάρκεια της νύχτας.

Όσον αφορά τη χώρα μας, συνεχίζοντας στο κομμάτι της δουλειάς με χρήση του διαδικτύου, τέθηκε το θέμα της διαδικτυακής πρόληψης και οι κινήσεις που γίνονται για παροχή στήριξης και ενημέρωσης. Δεδομένου ότι το διαδίκτυο μπορεί να βοηθήσει κατά πολύ στον τομέα της στοχευμένης πρόληψης σε ένα πληθυσμό, ειδικά για άτομα τα οποία δυσκολεύονται στην «παραδοσιακή» πρόσβασή τους σε υπηρεσίες συμβουλευτικής, κρίνεται ως μέγιστης σημασίας να στηριχθούν ανάλογες online παρεμβάσεις, σε ανεξάρτητες σελίδες ή ακόμα και μέσα στις ίδιες τις εφαρμογές (παιχνίδια, σελίδες κοινωνικής δικτύωσης), προσεγγίζοντας και άτομα τα οποία παρουσιάζουν εθισμό στο διαδίκτυο. Πως ορίζουμε όμως την έννοια του εθισμού;

Οι χρήστες του διαδικτύου έχουν αυξηθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια. Υπάρχει τεχνολογική χάσμα μεταξύ γονέων και παιδιών. Η αλόγιστη χρήση ενισχύεται από πολλούς παράγοντες, όπως η ευκολία της πρόσβασης, η εύκολη λήψη ικανοποίησης, το αίσθημα κοινωνικοποίησης κ.α. Ο εθισμός μπορεί να εμφανιστεί ως απόσυρση, κοινωνική απομόνωση, έκπτωση σε άλλους τομείς (πχ ακαδημαϊκά θέματα, μείωση ποιότητας οικογενειακής ζωής). Συμπτώματα που σηματοδοτούν αυξημένο βαθμό εθισμού είναι, μεταξύ άλλων, η κυριαρχία της χρήσης στην καθημερινότητα, η τροποποίηση της διάθεσης, η άρνηση και η σύγκρουση με τους οικείους σχετικά με το χρόνο χρήσης και η ανοχή στη χρήση. Σε παγκόσμιο επίπεδο, ένα 5% με 10% των χρηστών είναι εθισμένοι. Η πρώτη χώρα που αναγνώρισε τη διαταραχή είναι η Κίνα. Σημαντικό μέσο προστασίας αποτελεί η γνώση για την ύπαρξη του φαινομένου καθώς και η αυτοπαρατήρηση από τη μεριά του χρήστη. Οι γονείς, όπως αναφέρθηκε ήδη, πρέπει να παρεμβαίνουν μεθοδικά και με κατανόηση. Η εξάρτηση χρειάζεται ένα κοινωνικό περιβάλλον που να την ενθαρρύνει ή απλώς να μην την αποτρέπει, για να μπορέσει να ευδοκιμήσει και αυτό πέρα από την προσωπικότητα του ατόμου. Όπως αναφέρθηκε ήδη στην αρχή των συμπερασμάτων, όσο περισσότερη ατομικότητα εμφανίζεται, τόσο πιο πιθανή γίνεται η εμφάνιση εξαρτήσεων. Κάποιος μένει 15 ώρες την ημέρα σε ένα παιχνίδι απολαμβάνοντας τη διαδραστικότητα: οι σχέσεις που κάνει μέσα στο παιχνίδι είναι εφικτές διότι δεν μπορεί να τις κάνει εκτός δικτύου. Στήνει μια ταυτότητα και ζει μια φαντασίωση. Το δίκαιο και το άδικο αντικαθίστανται από ένα ψηφιακό δίκαιο ανάλογα με την ιστοσελίδα στην οποία βρίσκεται ο νέος –ένας συνδυασμός των επιθυμιών του νέου και των κανόνων της ιστοσελίδας. Κατ' επέκταση, ενθαρρύνονται φαινόμενα διαδικτυακού εκφοβισμού/ψηφιακής θυματοποίησης (cyber-bullying), αλλά και ευρύτερης θυματοποίησης.

Υπάρχουν διαφορές μεταξύ της ψηφιακής θυματοποίησης και του κλασσικού εκφοβισμού στο σχολικό περιβάλλον. Με το διαδίκτυο είναι πολύ εύκολο να εξαπλωθεί μια πληροφορία και να διαδοθούν ταπεινωτικές φήμες. Τίθεται το ερώτημα αν ο εθισμός στο διαδίκτυο και η ψηφιακή θυματοποίηση είναι αίτια ή αποτελέσματα κατάθλιψης. Χρειάζεται ενημέρωση και εκπαίδευση τόσο από την πλευρά του εκπαιδευτικού όσο και από αυτή του σχολικού ψυχολόγου.

Τα παιδιά δεν αντιλαμβάνονται τον αντίκτυπο των πράξεών τους όταν μιλάμε για ανήλικους, ως θύματα ή θύτες. Το grooming (σεξουαλική αποπλάνηση/θυματοποίηση) είναι τρόπος προσέγγισης μέσω διαδικτύου. Αυτός ο τρόπος χρειάζεται πολύ χρόνο, διότι ο (ενήλικος) θύτης πρέπει να κερδίσει την εμπιστοσύνη

του θύματος. Όπως έχει τονιστεί πολλάκις, η ενημέρωση των παιδιών από γονείς και σχολείο, για το πώς πρέπει να προστατεύονται όταν θέλουν να συναντήσουν κάποιον από το διαδίκτυο, είναι εξαιρετικά σημαντική.